Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
PL 510
00101 Helsinki

LAUSUNTO

25.10.2023

EDUSKUNTA
Talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

Viite: Lausuntopyyntö HE 41/2023 vp ja VNS 1/2023 vp

ASIA: HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2024 JA VALTIONEUVOSTON SELONTEKO JULKISEN TALOUDEN SUUNNITELMASTA VUOSILLE 2024—2027 MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALAN (PL 30) OSALTA

MTK kiittää mahdollisuudesta lausua talousarviosta vuodelle 2024 sekä julkisen talouden suunnitelmasta ja esittää pääosin pääluokan 30 osalta lausuntonaan seuraavaa.

Julkisen talouden suunnitelmassa on huomioitu hallitusohjelman sopeutustoimet maa- ja metsätalousministeriön pääluokan osalta. Maatalouden osalta painopiste säästöissä on hallituskauden jälkimmäisellä puoliskolla, ja CAP-strategian osalta suunnitellut säästöt edellyttävät komission hyväksyntää strategiamuutoksen yhteydessä. Strategian muutosprosessi on hidas ja vuonna 2025 muutettavista asioista päätetään kansallisesti jo vuoden 2024 alussa. Hallitusohjelman kautta tulevia määrärahalisäyksiä ja elintarvikeketjun neuvotteluasemaa tasapainottavia asioita MTK pitää kannatettavina, mutta näiden toimien positiiviset vaikutukset näkyvät sektorilla aikaisintaan hallituskauden lopulla. MTK on myös tyytyväinen, että vuosien 2024–2027 julkisen talouden suunnitelmassa yrittäjyyden kannalta tärkeä metsävähennys näkyy ja muutos onkin syytä valmistella nopeasti. Yleisesti ottaen, kansainvälinen toimintaympäristö huomioiden, julkisen talouden suunnitelmassa on käytetty varsin positiivisia ennusteita ja oletuksia esimerkiksi BKT:n määrän muutoksen suhteen.

Maa- ja metsätalousministeriön (MMM) toimintaympäristön kuvaus sisältää sektorin keskeiset muutostekijät, mutta perustehtävien osalta ei voi olla liikaa korostamatta kilpailukyvyn merkitystä maatalouden tulevaisuuden turvaamisessa. Maaseudun elinvoimaisuuden osalta tilanne vaihtelee eri osissa maata ja tätä tilannetta Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on kärjistänyt entisestään. Osassa Suomea on elinkeinotoiminnan näkökulmasta jo suuri huoli joidenkin palveluiden saatavuudesta.

MMM:n hallinnonalan vuoden 2024 talousarviossa viljelijätukien ja -korvausten määrärahat ovat Suomen CAP-strategian ja toisaalta myös hallitusohjelman mukaisia ollen käytännössä kuluvan vuoden tasolla. Momenteittain tarkasteltuna momentit 30.10.43. (eläinten hyvinvointikorvaukset) ja 30.20.43. (ympäristökorvaukset, luomu) ovat maatalouden näkökulmasta suurimmat epävarmuutta sisältävät

kohdat, koska näissä määrärahamenekki perustuu arvioon viljelijöiden sitoutumisesta vapaasti valittaviin toimenpiteisiin.

Kun tarkastellaan maatalouden kannattavuutta ja taloudellista tilannetta, niin vuosi 2022 oli hyvä vuosi viljanviljelylle, mutta huono kotieläintuotannolle. Kuluvasta vuodesta taas on tullut kasvinviljelylle sitä vaikeampi mitä pidemmälle kasvukausi ja sadonkorjuu ovat edenneet. Vastaavasti kotieläintuotannon tilanteen pitäisi panostuotos -suhteita tarkastelemalla olla kuluvan vuoden osalta parempi kuin vuoden 2022, kun energian ja energiaan liittyvien kustannuserien sekä rehujen osalta hinnat ovat vuoden takaista alhaisemmalla tasolla. Varauksen yleiskuvaan tekee korkojen nousu. Oletettavasti suurin osa maatalouden lainakannasta kohdistuu lukumääräisesti suhteellisen pieneen tilajoukkoon investoineita kotieläintiloja. Koko sektorin tasolla korkojen nousun kustannusvaikutus on noin 150 milj. euroa vuodessa, kun otetaan huomioon korkotukilainojen osuus luottokannasta. Kolmasosa korkokustannuksesta noususta kohdistuu vain noin 1 200 tilalle. Yksi tuotantosuuntakohtaisia kannattavuuseroja selittävä tekijä on tukien osuus liikevaihdosta. Tukien määrä ei reagoi inflaatiokehitykseen, joten voimakkaasti tukiriippuvaisilla tuotantosuunnilla on vaikea saada katettua kustannusnousu pelkillä myyntitulojen korotuksilla. Kannattavuuskehitys ei välttämättä anna todellista kuvaa maatilojen maksuvalmiustilanteesta, sillä EU:n uuden ohjelmakauden toimeenpano muuttaa merkittävästi totuttuja viljelijätukien aikatauluja tehden monella tilalla maksuvalmiuden osalta tulevasta talvikaudesta poikkeuksellisen haasteellisen.

Maatalouden investointeihin CAP-strategiassa on periaatteessa varattu riittävä rahoitus energiainvestointeja lukuun ottamatta. Yleisesti ottaen maatalouden investointikustannukset ovat nousseet vajaan kolmen vuoden aikana yli 20 prosenttia. Yhdessä korkojen merkittävän nousun kanssa tämä tarkoittaa ja on tarkoittanut erityisesti kotieläintuotannon rakentamisinvestointien hiljenemistä. Viljelijän näkökulmasta tällä hetkellä ajankohta 1–2 milj. euroa maksavan kannattavan rakentamishankkeen toteuttamiselle on haastava. Kun kotieläintuotannon lopettaminen tiloilla jatkuu entiseen tahtiin, niin tuottavuuden parantuminen ei yksinään korvaa lopettavien tilojen tuotantoa. Edellisen perusteella kotieläintuotannossa tuotantomäärät oletettavasti jatkavat edelleen laskuaan vuonna 2024. Muutenkin maatilojen taloustilannetta tarkasteltaessa voidaan olettaa kotieläintilojen taloustilanteen tiukentuvan vuonna 2024 kuluvasta vuodesta. Poikkeukselliset ja nopeat hintasuhdanteiden vaihtelut todennäköisesti jatkuvat edelleen, joten tulevan kehityksen arviointi edes vuoden verran eteenpäin on tällä hetkellä poikkeuksellisen vaikeaa.

Valtion talousarviossa luonnonvara- ja biotalouden edistämiseen kohdennetaan 4 milj. euroa. Määrärahalla toteutetaan mm. kansallista biotalousstrategiaa, kansallista metsästrategiaa sekä maankäyttösektorin ilmastopolitiikkaa maa- ja metsätaloudessa. Metsäluonnon hoidon edistämiseen kohdennetaan 11 milj. euroa. Puuntuotannon kestävyyden turvaamiseen kohdennetaan 38 milj. euroa. MTK kiittää näistä panostuksista, mutta huomauttaa puun tuotannon tukien putoavan reilusti. Valtion taloudessa onkin syytä varautua siihen, että metsänhoitotöiden määrät lisääntyvät hallitusohjelman mukaisesti. Tällöin rahoitusta tarvitaan huomattavasti vuodelle 2024 budjetoitua enemmän.

MTK kiinnittää huomiota myös hallitusohjelman kirjaukseen, jonka mukaan kansallinen metsästrategia (KMS) toteutetaan. Supistuvat luonnonvara- ja biotalouden edistämisen määrärahat haastavat tämän osalta hallitusohjelman toteuttamisen. Vuodelle 2024 KMS toteuttamiseen oli varattu vain 1,3 miljoonaa euroa. Vuoden 2024 talousarviossa Metsäbiotalouden tiedepaneelille on osoitettu 400 000 euroa. MTK on tyytyväinen siihen, että metsäbiotalouden tiedepaneelin toiminta vakiintuu. MTK kuitenkin huomaut-

taa, että rahoitustarpeen suuruudesta saa parhaan käsityksen vanhempien paneelien kautta. MTK esittääkin metsäbiotalouden tiedepaneelin rahoitusta samalla tasolle kuin esimerkiksi ilmastopaneelilla (750 000 euroa).

Vaikka TKI- panostuksiin on sitouduttu yleisesti (4 % BKT), niin luonnonvara-alan tutkimukseen osoitetut varat eivät ole lisääntyneet. Uusiutuviin luonnonvaroihin pohjaava biotalous on tärkeässä roolissa fossiilitaloudesta luopumisessa. On tärkeää, että TKI-varoja kohdennetaan biotalousalojen tutkimukseen ja innovaatiotoimintaan riittävästi. Tavoitteena on parantaa biotalouteen ja ruokaan perustuvien liiketoimintojen kestävää ja kilpailukykyistä kasvua synnyttämällä uusia teknologioita, tuotteita ja uutta tuote- ja palveluliiketoimintaa. Biotalous on yksi oikeudenmukaisen vihreän siirtymän mahdollistajista, joka edistää kestävää kehitystä maaseutualueilla ja kaupungeissa.

Biotalousalan ammattikorkeakoulut nivovat yhteen tutkimustietoa ja käytäntöä. Ne ovat biotalousalan innovaatioiden soveltamisalusta. Luonnonvara-alan ammattikorkeakouluille on osoitettava oma vihreän siirtymän soveltavan tutkimuksen rahoitus yhteistyössä alan yritysten kanssa. Vain tätä kautta vauhditetaan tutkimustiedon nopeaa siirtymistä käytännön maa- ja metsätalousyrityksiin.

Helsingissä 25.10.2023.
MAA- JA METSÄTALOUSTUOTTAJAIN KESKUSLIITTO MTK RY

Juha Lappalainen
tutkimuspäällikkö